

ספר
שאלות ותשובות
מעשה דרוקח

ספר שני מחיו"ד

ספר
שאלות ותשובות
מעשה דרוקח

ספר שני מחיו"ד

אשר כוננו מעשי ידי בעזה"י. התחלתיו וגמרתיו. בזיעת
אפי ובשקידה גדולה רקחתיו המרקחת. כה יזכני
השי"ת לסדר ולגמור יתר התשובות אשר הם שייכים
לחלק חו"מ ואהע"ז אשר המה בכתובים, ובלא סדרים,
ממני הקמן והצעיר באלפי והדל במשפחתי הרמה,
מצפה לרחמי שמים, בכליון עינים, ולעלות לציון
וירושלים בבי"א

אליעזר בלאדמו"ר המופלג וי"א מוהר"ג זללה"ה
הרקאווי מו"ץ נאוהרדאק בעה"מ ס' באר אליעזר
על כל הש"ס ושו"ת מעשה דרוקח האו"ח

[נוסח השער מכתב יד ע"י המחבר]

ועכשיו יו"ל בפעם הראשונה מכתב יד המחבר ע"י

חיים שלמה אברהם

בהרה"צ מהרצ"ד זלה"ה מבארדיטשוב

תמוז תשפ"ו

לכל עניני הספר
חיים שלמה אבראדהאם
631.530.8345

מכון עלה זית

עריכת ספרים מרישא עד גמירא

publish@alehzayis.com | 732.513.3466

FAX: 732.865.7002 | 732.387.7841

הן עבר כעת גדול דרך קהילתינו יצ"ו כבוד האי גברא רבא הרב הג' המובהק המפורסם בתורה וביראה כו' כבוד קדושת ש"ת מוהר"ר אליעזר סופר האבד"ק זאסלאוו בעהמ"ח ספר באר אליעזר חידושים על הש"ס. ובדרך עברו הראה לפנינו גם החלק השני מספרו הנ"ל ושו"ת אשר עודנו בכתובים ת"י וראינו כי כמעשהו בראשון כך מעשהו בשני אשר העלה גם בחלק הזה חידושים נחמדים בכמה סוגיות הש"ס והפוסקים ז"ל ובפרט בשו"ת. וכן בהגדות מצאנו הרבה דברים נכונים וראויים להביאם לבית הדפוס אי"ה. ועל כן באנו הלום לתמוך נא בידי כבוד הרב הג' המפורסם מוהר"ר אליעזר סופר נ"י הנ"ל. אשר מצוה להיות נא בעזרו ולתומכו בכל מקום בואו אי"ה לשלום, ולקבל ממנו דבר ספרו הנ"ל אשר מכבר הוציאו לאורה למען יוכל נא להוציא אי"ה לאורה גם כל חידושי היקרים ושו"ת וחלק השני מספרו הנ"ל ולזכות את הרבים יהיה אי"ה. וכל תומכיו יהיו מאושרים. וד' יזכנו לראות נא בית הנכון ונושא בראש ההרים לדור דורים. הבאעה"ח יום ג' ערב ר"ח מנחם אב לפ"ק פק"ק ווילנא

נאום יוסף במוהר"ר רפאל זללה"ה מפק"ק הנ"ל
ונאום בצלאל ב"ר ישראל משה ז"ל הכהן הכ"מ מפק"ק הנ"ל

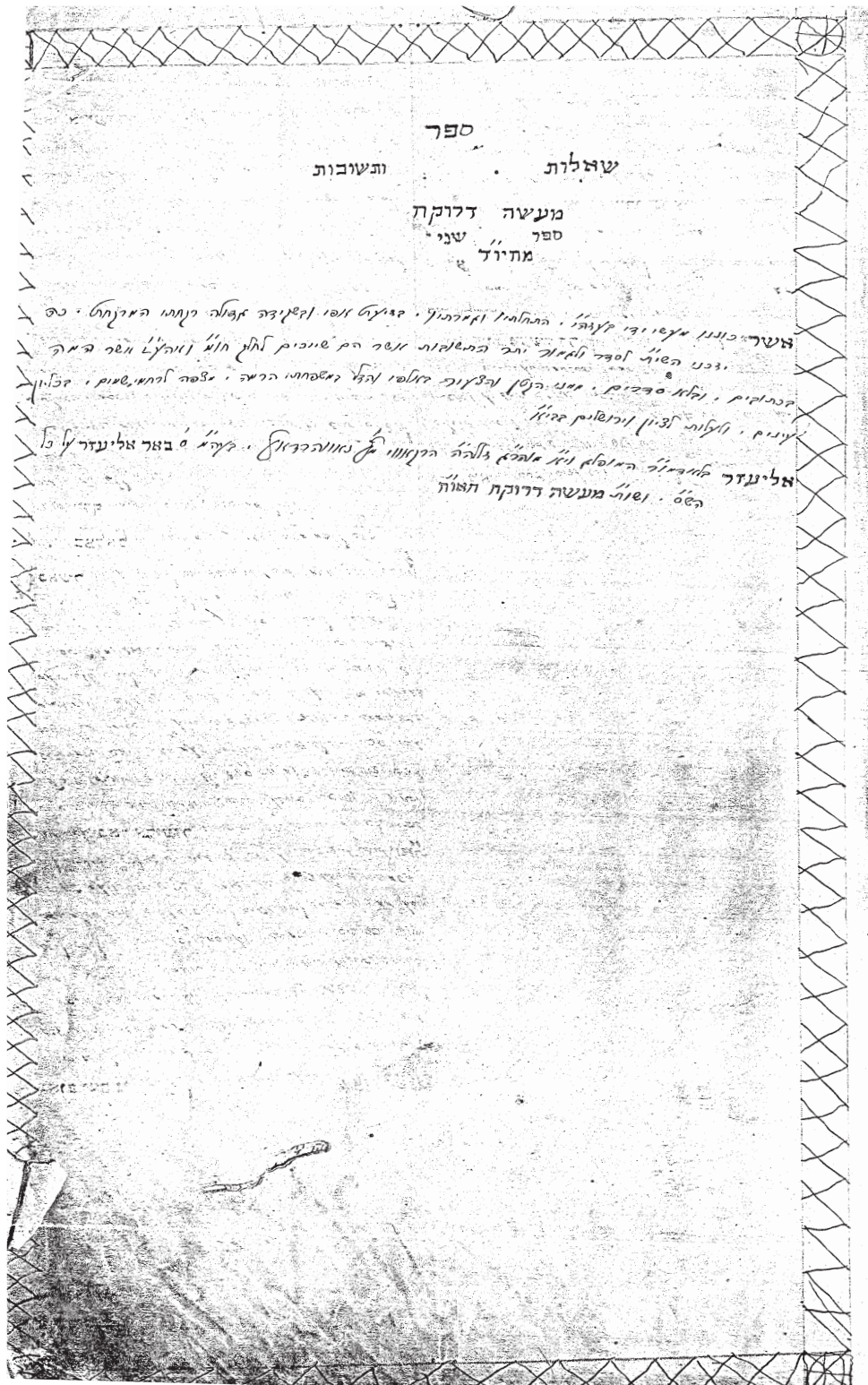
כאשר איקלע לאתרין האי גברא רבא הרב המאור הגדול החרף ובקי בש"ס ופוסקים מלא חכמה ויראת ד' אוצרו הצדיק כו' הרב רבי אליעזר שליט"א הרב דק' זאסלאוו הסמוך לעיר מינסק נכנסתי עמו בדברי תורה בענינים שונים הכרתי את גודל מעלת ויקר הערך ברוחו פי שנים תורה וי"ש עד להפליא בו מתואמות. הגם כי הרב הג' הנ"ל הוא רב בעיר קטנה והוא ראוי להיות רב ומורה בכל עיירות הגדולות בישראל, כי באמת אגיד כי בזמנים האלו מעט מעט נמצאים להיות בקיאים בש"ס, והרב הג' הנ"ל מצאתיו כי הוא בקי בש"ס כא' מן הגדולים אנשי השם כי הוא שוקד גדול יום ולילה בתורה ועבודה להפליא, וראיתי את ספרו באר אליעזר נופת תטופנה שפתיו מור הן בהלכה והן בהגדה. וכן יש ת"י הרב הג' הנ"ל עוד חידושים רבים ושו"ת ויפוצו מעינותיו חוצה. ומצוה רבה להיות בעזרו ולתומכו בכל מקום בואו הגם כי אין דרכי ליתן הסכמות, מ"מ לעשות רצון צדיק חפצתי, וכל המסייעו לדבר מצוה, יהיה שכרו אתו וחפץ ד' תצליח ביד המאור הגדול שיחי' להוציא מחשבתו הטובה אל הפועל. וכל המסייעו לסעדו, ישכון בטח מובטחות ויבורך בהצלחות, הכ"ד המדבר לכבוד המאור הגדול שי' ולמען אהבת תורתנו הקדושה. יום ג' י"ט לחודש תמוז תרמ"ג לפ"ק פה ראזינאי

נאום שבת וואלאך, איהו ניהו כעת הגאון אבד"ק הנ"ל

מודעת בידי המצוה להיות תמכי לאורייתא ואף כי בזמנינו אשר בעינינו ירדה קרן התורה אחורנית, ודבר בעתו מה טוב להחזיק ידי הוגי תושיה, אף כי לגבר נכבד וגדול בתורה ה"ה הרב הג' בעה"מ ס' באר אליעזר אשר יגע ועמל בתוה"ק לחדש בה חידושים המתקבלים ללב. מהראוי לאחזוקי בידי' לסעדו ולתומכו לבצע את אשר החל לבל ירף ידו מלהגות בתורת ד' וגמול המטיבים עמדו ישולם מבעל הגמול כלבכם וללב הבאעה"ח ר"ח מנחם אב תרל"ד יצחק אליהו לנדא, הוא הרב הגאון מ"מ ומ"צ דבירת ווילנא, בעה"מ ספרים עד בלי ד"י ועד בכלל

איכלע לאתרין הרב המאה"ג עדיו לגאון חריף ובקי בש"ס ופוסקים מפורסם בתורה ויראה כקש"ת מ' אליעזר סופר האבד"ק דאסלאוו בעהמ"ח באר אליעזר ונשאתי ונתתי עמו בכמה עניינים, כן הצצתי בספרו שו"ת מעשה דרוקח, וחזיתי כי הוא בקי נפלא, גם שכלו זך וישר פעלו ומחברתו נחמד לעין רואה ד' הטוב יצליחהו וירכיבהו על במתי הצלחה ויזכה להוציא לאור עם יתר חיבוריו היקרים כחפצו וחפץ הכותב וחותרם למען כבוד תוה"ק וכבוד בעהמ"ח גברא רבא הנ"ל יום ד' ח' אדר שני תרמ"ט לפ"ק ראדישקאוויץ

נאום מאיר בהה"ג יהושע צבי ראבינדאהן חפ"ק ראדישקאוויץ

ספר

שאלות ותשובות

מעשה דרוקח
ספר שני
מחזור

אשר כוננו מעשינו קצתו. התחילו ואמרו. הריקט אפי' קשינה אפלה ינחמו הארץ. כס
זכנו השיר' לסדר ולגיד. יתר בתפלות אשר הם שניכין לתע' חו' זורע' אשר ברא
בתקופה. ולאו סדדים. ויני' קטן. ורעיון. דאפ' עדי' גשפחתי הכמה. נספר ארומי' שנים. דכאון
קונים. וקלות רצון. וינשנים קיין
אליעזר. קלוד' המופא ויא' מלכ' גלדיה. הקונו. ת' נאווהכדא. ק' קע' פ' באר אליעזר. ק' כ'
הס'. וסוף מעשה דרוקח האו'

1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024, 2025, 2026, 2027, 2028, 2029, 2030, 2031, 2032, 2033, 2034, 2035, 2036, 2037, 2038, 2039, 2040, 2041, 2042, 2043, 2044, 2045, 2046, 2047, 2048, 2049, 2050, 2051, 2052, 2053, 2054, 2055, 2056, 2057, 2058, 2059, 2060, 2061, 2062, 2063, 2064, 2065, 2066, 2067, 2068, 2069, 2070, 2071, 2072, 2073, 2074, 2075, 2076, 2077, 2078, 2079, 2080, 2081, 2082, 2083, 2084, 2085, 2086, 2087, 2088, 2089, 2090, 2091, 2092, 2093, 2094, 2095, 2096, 2097, 2098, 2099, 2100, 2101, 2102, 2103, 2104, 2105, 2106, 2107, 2108, 2109, 2110, 2111, 2112, 2113, 2114, 2115, 2116, 2117, 2118, 2119, 2120, 2121, 2122, 2123, 2124, 2125, 2126, 2127, 2128, 2129, 2130, 2131, 2132, 2133, 2134, 2135, 2136, 2137, 2138, 2139, 2140, 2141, 2142, 2143, 2144, 2145, 2146, 2147, 2148, 2149, 2150, 2151, 2152, 2153, 2154, 2155, 2156, 2157, 2158, 2159, 2160, 2161, 2162, 2163, 2164, 2165, 2166, 2167, 2168, 2169, 2170, 2171, 2172, 2173, 2174, 2175, 2176, 2177, 2178, 2179, 2180, 2181, 2182, 2183, 2184, 2185, 2186, 2187, 2188, 2189, 2190, 2191, 2192, 2193, 2194, 2195, 2196, 2197, 2198, 2199, 2200, 2201, 2202, 2203, 2204, 2205, 2206, 2207, 2208, 2209, 2210, 2211, 2212, 2213, 2214, 2215, 2216, 2217, 2218, 2219, 2220, 2221, 2222, 2223, 2224, 2225, 2226, 2227, 2228, 2229, 2230, 2231, 2232, 2233, 2234, 2235, 2236, 2237, 2238, 2239, 2240, 2241, 2242, 2243, 2244, 2245, 2246, 2247, 2248, 2249, 2250, 2251, 2252, 2253, 2254, 2255, 2256, 2257, 2258, 2259, 2260, 2261, 2262, 2263, 2264, 2265, 2266, 2267, 2268, 2269, 2270, 2271, 2272, 2273, 2274, 2275, 2276, 2277, 2278, 2279, 2280, 2281, 2282, 2283, 2284, 2285, 2286, 2287, 2288, 2289, 2290, 2291, 2292, 2293, 2294, 2295, 2296, 2297, 2298, 2299, 2300, 2301, 2302, 2303, 2304, 2305, 2306, 2307, 2308, 2309, 2310, 2311, 2312, 2313, 2314, 2315, 2316, 2317, 2318, 2319, 2320, 2321, 2322, 2323, 2324, 2325, 2326, 2327, 2328, 2329, 2330, 2331, 2332, 2333, 2334, 2335, 2336, 2337, 2338, 2339, 2340, 2341, 2342, 2343, 2344, 2345, 2346, 2347, 2348, 2349, 2350, 2351, 2352, 2353, 2354, 2355, 2356, 2357, 2358, 2359, 2360, 2361, 2362, 2363, 2364, 2365, 2366, 2367, 2368, 2369, 2370, 2371, 2372, 2373, 2374, 2375, 2376, 2377, 2378, 2379, 2380, 2381, 2382, 2383, 2384, 2385, 2386, 2387, 2388, 2389, 2390, 2391, 2392, 2393, 2394, 2395, 2396, 2397, 2398, 2399, 2400, 2401, 2402, 2403, 2404, 2405, 2406, 2407, 2408, 2409, 2410, 2411, 2412, 2413, 2414, 2415, 2416, 2417, 2418, 2419, 2420, 2421, 2422, 2423, 2424, 2425, 2426, 2427, 2428, 2429, 2430, 2431, 2432, 2433, 2434, 2435, 2436, 2437, 2438, 2439, 2440, 2441, 2442, 2443, 2444, 2445, 2446, 2447, 2448, 2449, 2450, 2451, 2452, 2453, 2454, 2455, 2456, 2457, 2458, 2459, 2460, 2461, 2462, 2463, 2464, 2465, 2466, 2467, 2468, 2469, 2470, 2471, 2472, 2473, 2474, 2475, 2476, 2477, 2478, 2479, 2480, 2481, 2482, 2483, 2484, 2485, 2486, 2487, 2488, 2489, 2490, 2491, 2492, 2493, 2494, 2495, 2496, 2497, 2498, 2499, 2500, 2501, 2502, 2503, 2504, 2505, 2506, 2507, 2508, 2509, 2510, 2511, 2512, 2513, 2514, 2515, 2516, 2517, 2518, 2519, 2520, 2521, 2522, 2523, 2524, 2525, 2526, 2527, 2528, 2529, 2530, 2531, 2532, 2533, 2534, 2535, 2536, 2537, 2538, 2539, 2540, 2541, 2542, 2543, 2544, 2545, 2546, 2547, 2548, 2549, 2550, 2551, 2552, 2553, 2554, 2555, 2556, 2557, 2558, 2559, 2560, 2561, 2562, 2563, 2564, 2565, 2566, 2567, 2568, 2569, 2570, 2571, 2572, 2573, 2574, 2575, 2576, 2577, 2578, 2579, 2580, 2581, 2582, 2583, 2584, 2585, 2586, 2587, 2588, 2589, 2590, 2591, 2592, 2593, 2594, 2595, 2596, 2597, 2598, 2599, 2600, 2601, 2602, 2603, 2604, 2605, 2606, 2607, 2608, 2609, 2610, 2611, 2612, 2613, 2614, 2615, 2616, 2617, 2618, 2619, 2620, 2621, 2622, 2623, 2624, 2625, 2626, 2627, 2628, 2629, 2630, 2631, 2632, 2633, 2634, 2635, 2636, 2637, 2638, 2639, 2640, 2641, 2642, 2643, 2644, 2645, 2646, 2647, 2648, 2649, 2650, 2651, 2652, 2653, 2654, 2655, 2656, 2657, 2658, 2659, 2660, 2661, 2662, 2663, 2664, 2665, 2666, 2667, 2668, 2669, 2670, 2671, 2672, 2673, 2674, 2675, 2676, 2677, 2678, 26

[illegible][illegible][illegible][illegible]

ביום שבת חמשה עשר באדר

אין ארץ ישראל אין תורה

הקדמת המוציא לאור

מאת ה' היתה זאת היא נפלאת בעינינו, שהקרה לפנינו כתי"ק חיבור שלם שו"ת על חלק יורה דעה מאת אחד המיוחד מגאוני הדורות, אביר הבקאים אשר כל שני התלמודים ומדרשי חז"ל כולל פרקי דר"א ותנדב"א וזוה"ק וארבעה חלקי השו"ע חרותים היו על לוח לבו, ה"ה הגאון האדיר רבי אליעזר סופר-הרכבי זצלה"ה אב"ד זאסלאו סמוך למינסק, מח"ס באר אליעזר הגהות ומ"מ על הש"ס נדפס בווארשא שנת תרלד לפ"ק, אשר כל מי שיתן עיניו בחיבור הנפלא הזה ישתומם על עוצם בקיאותו בכל מכמני התורה, וידיעותיו בכל חדריה ומבואותיה, השוואות והערות, מצורף עם בקיאות וחריצות נפלאה, גם לרבות עוצם בהירותו בדבר הלכה, כולו מנופה בי"ג נפה, שאינו מניח שום פרט אלא הולך ומונה עד שמגיע לתכלית הבירור, כל ספק ושאלה עד לידי פסק הלכה ולמעשה. ואף גודל צדקתו יראתו וענותנותו שופע בתשובותיו, ובפרט מפתחתו הארוכה וכן בפתיחת ספרו באר אליעזר, וכמו כן בתשובותיו להלכה.

ואם כי האיש גדול מאד ורב חילו בבירור בשני התלמודים והשו"ע אשר כל רז לא אניס ליה ומוציא מרגליות ופנינים חדשות אשר עין לא ראתה, מכל מקום אין הוא סומך על ידיעתו בלבד אלא ממשמש בכל עת בדברי גדולי פוסקי הדורות הנודע ביהודה והחתם סופר שהיה בקי בכל דבריהם, ובכל פעם שמזכיר הנודע ביהודה מתארו בתואר 'רב רבנן', ואת החתם סופר מתאר הרבה פעמים בתואר הגאון והצדיק.

לדוגמא בשאלה ד' אות ב' כתב: ובהפתחי ספרן של צדיקים גמורים מצאתי לא' קדוש הגאון וצדיק בעל שו"ת ח"ס בחיו"ד (סי' ט"ו) כעין עובדא דילן וכו', ודבריהם הקדושים הם נר לרגלו.

השאגת אריה מתארו בתואר שר התורה, ופעם אחת בשאלה פ"ו אות ד' מתארו הגאון הנורא, ואף את שאר גדולי האחרונים מזכירם בכבוד הראוי ומפלפל בדבריהם. היה מחבב כל מחבר ספר ות"ח ואפילו מספרי גאוני דורו כל הבא לידו, וכל המעיין בספר מרגיש שהיה לו צמאון לדבר ה' וכל ד"ת היו חביבים בעיניו.

הרבה פעמים כתב שבא לידו ספר בשאלה לרגעים אחדים, בסוף שאלה צ"ט כתב: וברבות הימים ושנים בא לידי שו"ת משכנות יעקב על רגעים אחדים בתורת שאלה ובהפזי להשיב לבעליו מצאתי שם בחאו"ח (ס"ס ס"א) וכו'. בהוספות שאלה נ"ב כתב: שוב בא לידי ס' שם הגדולים על רגעים אחדים. בהוספות שאלה קי"ג ס"ה כתב: שוב נד' ספר קדושת יו"ט והגיע לידי על רגעים אחדים ומצאתי שם (סי' ה') וכו'.

בפתיחה אות י"א כתב: שוב נזכרתי אשר בא לידי ס' שה"ג להגאון חיד"א על רגעים אחדים בתורת שאלה וכו'. בשאלה ח' אות ג' כתב: וזהו דלא כמו שראיתי אחרי מופלג

בא לידי בתורת שאלה ספר עמק הלכה על רגעים אחדים וראיתי שם בחיו"ד (סי' י') וכו'. בשאלה ס"ו אות ז' כתב: שוב ברבות הימים מצאתי דאתאי לידי על רגעים אחדים ספר לבוש האורה מהגאון מהר"ם יפה בעל הלבוש והוא ביאור על מרן רש"י ז"ל לפי החומש וראיתיו בפ' נח וכו'.

אביו הרב שמואל גרונם, נצר ממשפחת הגאון רבי גרשון מנווארדוק-צפת אבי כל בני הרכבי, למד איתו בעצמו וגם שכר עבדו מלמדים טובים וגדולים (באר אליעזר דף טז ע"ב), אשתו בוניע מרים היתה בתו של הרב יצחק אייזיק מראקאווי נין של בעל סדר הדורות, והיא, אשתו, פרנסה את בעלה (שם טו בפתיחה). בסמוך לשנת תר"ס עלה לארץ ישראל ונפטר בבית אבות בירושלים.

הזהר ותיקוני זהר שלו עם הערותיו התגלגלו משם לידי הגרי"מ חרל"פ, ואיזה דפים מהערותיו על תקו"ז נדפסו בתלפיות שנה ח' כרך א' ע"י שאר משפחתו הרב צבי הרכבי שבאורח מקרה גילה את טופס תקו"ז שלו. הזהר שלו היה זמן מה גם בידי הרב ראובן מרגליות ז"ל והכניס מקצת מהערותיו של המחבר במהדורה השניה של ספרו ניצוצי הזוהר.

עוד קיים בעצמו הגאון הנפלא הזה מה שאמרו תורה נקנית בחבורה, שמלבד שנשא ונתן עם רבו הגדול הגאון הצדיק קדוש יאמרו לו הנצי"ב זצ"ל, דבוק היה ברבו בקשר אמיץ, וגם הוא עונה לעומתו באהבה רבה וחיבה יתירה, לדוגמא בסוף שאלה מ"ז כתב: שוב נדפס שו"ת משיב דבר ממו"ר הגאון ז"ל וראיתי שם נכבדות מדובר בזה קצרותי והנחתי זה לשעת הכושר. בשאלה ס"ו אות ב' כתב: ואולי די"ל עפמ"ש מורי הגאון בביאורו לתורה בקדמת העמק לסדר בראשית (אות ב') דרצון הקב"ה דאווה"ע ילמדו מקרא, ומש"ה צוה הקב"ה למשה ויהושע להעתיק התורה בשבעים לשון כדאי' בסוטה (ד' ל"ה ב'), ואך הנ"מ הוא דאך ישראל מחוייבים להעמיק ולדייק הלשון בביאור כל אות ואות, אבל אוה"ע אין להם אלא לעמוד אלא על שטחיות הכתוב וצורתה החיצונית וכמו שהיתה מועתקת ללועזות בלעז, שאז לא שייך דיוק אותיות ולהעמיק בה עיי"ש [ושוב ראיתי בביאורו בע"ד אחרי מופלג בשנים, בפ' אחרי (פח"י פסוק ה') באריכות בזה הענין ותייתי לי שקודם שנדפסו דבריו אחזתי לעצמי דרך זו וכמו שיבואר להלן וכן מש"ש בהר"ד (אות ב') הכל כאשר לכל פניתי לי דרך סלולה כמ"כ והגם שדברי מורי נדפס מ"מ משנה לא זזה ממקומה]. בסי' צ"ט אות ה' כתב: ושוב כשנדפס ס' הע"ש ממורי הגאון שי' מצאתי כמ"כ במקצת שכיוונתי לדעתו בעז"ה (סי' ל"ה אות ד') עיי"ש.

בסוף סי' קי"ג כתב: ושלחתי לכבוד מורי הגאון המפורסם בדורינו מו"ה נפתלי צבי יודא ברלין האבד"ק דק' וולאזין, ולכבוד הרב הגאון מו"ה ארי' מ"צ בק' מנסק ולהגאון מו"ה משה יודא ליב מ"צ בשם, והנה תשובת הרב מ' יודא ליב כעת ז"ל הלא היא נדפס כעת

בסוף ספרו, הנקרא מילי דנזיקין, ובזה"ל תשובה לרב אחד, והיטב חרה לי על אשר העלים את שמי ומכותלי מכתבו ניכר לי שאיננו רוצה לקיים ולקרב את הגאולה לומר דבר בשם אומרו, ואני עם נעלמים לא אבוא, ועל אשר הוא כיסה אנכי מגלה, וכשבאתי מווילנא בחזרה מסיבובי עם חיבורי להפיצו בישראל שנת תרל"ד, ובאתי למנסק והרב הנ"ל שאל אותי על גאוני ווילנא, ואמרתי לו השתי מקלות נועם וחובל, נועם בווילנא וחובלים במנסק, ולא ידע על מה דברי ירמזון, וביארתי לו [כי מנסיעתי מווילנא נסעתי על דרך וולאזין ונתכבדתי מהגאב"ד הנ"ל להיות קרוא אליו בבוקר על סעודת שבת קודש, ושם ראיתי החיבור הנ"ל, והראיתי זאת להגאב"ד וגם לו היטב חרה ע"ז] והתנצל לפני שלא היה רוצה להתלבש באיצטלא שהוא הנשאל ואנכי השואל והביא לי ראה בס"ס ב"ד שכתוב שם בסוף הספר מהרב הנ"ל ג"כ תשובה לרב א', והוא היה הרב הגאון מ' אברהם שמואל זצללה"ה הגאב"ד דק' אישישאק, וכשהיה יודע שאהיה מקפיד ע"ז היה מזכיר את שמי ברוב חרדת הכבוד, ונענית לי כי התבוננתי אשר באמת וצדק דיבר וכו'.

עוד הוא שואל ומשיב עם בני חבורתו גאוני עולם ה"ה הגאון ר' ירוחם ליב בעל אור גדול זצ"ל, בשאלה א' אות ב' כתב: והרב הגאון המפורסם ובישראל גדול שמו מ' ירוחם יודא לייב שי' מד"א דק' מינסק ות"כ כתב לי וז"ל וכו'.

וכן נשא ונתן עם הג"ר ארי' רבינוביץ בעל באר היטב מו"צ במינסק נדפס ווילנא תרכ"ז, ומח"ס עומקא דדינא [שהוא עדיין מונח בכת"י, ראה אודותיו בספר 'הגדול ממינסק' הערה 97].

החזו"א חלק קדשים סי' כ"ו סקט"ז כתב: וראיתי להגאון האדיר ר' ארי' ממינסק בספרו באר היטב. ראה ישרון חלק כ' עמוד תש"פ. ובסי' קט"ז העתיק המחבר תשובה ארוכה שכתב לו הגאון בעל הבאר היטב בענין עגונה.

היה מקורב להג"ר דוד טעביל ממינסק בעל בית דוד ונחלת דוד זצ"ל, בסי' קי"ג אות ג' כתב: ומזה אני תמה על מ"ש בס' בית דוד בחלק הדרושים (דרוש י"א) עפ"י שו"ת הב"ח הנז' דתליית המן היה מכ"מ וכן תליית בגתן ותרש, יען כי חטאם היו במה שבקשו לשלח יד במלך אחשורוש ולזה נתלו בידם, תליית יד עבור שליחת יד, וגם בהמן נאמר כן ואותו תלו על העץ על אשר שלח ידו ביהודים עיי"ש, והוא נגד המדרשים הנ"ל, דמבואר באר היטב שתלו את המן בצואר ולא ביד, ואך מחמת שהייתי ממקורביו של הגאון הנז' בעודו בחיים חיותו והחיים יבדל, אמרתי להפך בזכותו וכו'.

בסוף שאלה צ' כתב: וכן עשיתי בהספידו של הרב הגאון מו"ה דוד טעביל מד"א דק' מנסק זי"ע, שנפטר ל"ג בעומר שנת תרכ"א, והספדתי יום א' דסליחות ברוב עם מחמת שאז נאספו מכל הסביבות אשר סביב עירנו ומנהגי בלא"ה מדי שנה בשנה לומר יום א' דסליחות דברים כבושים מפני שהשעה צריכה לכך ועשיתי זה לכבודו לומר בקהל עם.

בסוף שאלה מ"ד כתב: ובזכרוני שהצעתי דברי פ"א מול כבוד הרב הגאון המפורסם מו"ה דוד טעביל זצלה"ה, ואמר לי אשר רבו הגאון נשיא בישראל אביר הרועים מוהר"ר חיים זצלה"ה מוואלאזין היה מורה ובא כדעת הש"ך בנקוה"כ, אם אין זכרוני בכזיב שזה רבות בשנים, ויש לנו עמוד חזק שנוכל לסמוך בכל כחינו בנ"ד, וד' היה עוזר לנו.

הוא מצא את האברך הבקי בש"ס ר' רפאל גארדאן זצ"ל מח"ס נחל עדן [ראה אודותיו בישורון ח"ו עמוד עד"ר] והוא שח עמו בתורה, בסימן ק"י כתב: ובהיותי בק' אמדור שנת תרמ"ד וחזיתי שם אברך א' הרב בקי גדול כמו"ה רפאל גארדין שי' וכשראה זאת בחיבורי העיר שלא מצא בזה בשום מקום בש"ס ב"ק אשר יאמר עליו כי הוא זה ופלפלתי עמו באריכות ולא ע"ז באתי ואך על עתה באתי.

גם הביא מחיבורי זמנו מחבורתו וידידיו, בתחילת שאלה נ"ו כתב: והלום ראיתי בס' לשמוע בלמודים שנדפס מידידי עוז והחיים יבדל הרב מ' יא"ל מ"מ במתא דווילנא בחידושיו לשבת וכו'. ובסוף סימן ע"ג כתב: וכן מצאתי לידידי עוז הגאון בספרו אשר ישראל בחידושיו לשבת שם שתירץ כמ"כ. בסימן קח בהערה ד' כתב: ולפי הרמב"ן הנז', יש ליישב ג"כ מה ששלח לי א' מידידי ר' אליקים געציל מרגאלין במכתבו יום א' לסדר האזינו שנת תרמ"ד בשאלתו עמ"ש בחיבורי באר אליעזר בכתובות שם בכלל זה.

בשאלה ד' אות ב' כתב: ואף מפאת שמיראי הוראה הייתי אז, ובפרט שלימי הכ"ח עדיין לא הגעתי, ושלחתי להרב הגאון המפורסם ובישראל גדול שמו מוה"ר ארי' מ"צ בק' מנסק ולא אעתיק כל הדברים ששלח אלי ואך אכתוב ואעתיק המסקנא אות באות, וז"ל וכו'. הנה אתה רואה שעוד בימי עלומיו בשנות העשרים שלו כבר כתב תשובות להלכה, והיו שואלים אותו ומשיב בכל מקום.

בסי' ק"ד אות ד' כתב: שוב ברבות הימים ושנים נדפס ס' פתחי תשובה על או"ח מידנ"ה עוז הגאון מוהרי"א מ"צ בק' ווילנא וכעת זללה"ה. בסוף שאלה ז' כתב: כ"ז העליתי להלכה ולמעשה במוצאי מנוחה אור ליום א' כ"ו כסליו שנת הנ"ל, ומפני מעשה שהיה שאין אנכי רוצה לפרט, שלחתי כ"ז להרב הגאון מ' משה יודא לייב מ"צ דק' מנסק וזהו אשר שלח אלי וז"ל וכו'. בסוף שאלה צ"ב כתב: שוב כעשר שנים אחרי אשר יצא חיבורי הנ"ל מאופק הדפוס נדפס ס' זכר ישעיהו ונתכבדתי מכבוד בנו הגביר מוה' זוסמאן ממנסק אשר שלח לי עקסעמפליאר א'.

בסימן מ"ה כתב: אל כבוד ידנ"פ עוז הרב המובהק חריף ובקי שמו מפארים מוה' בנימין האבד"ק הרדאק, שלום לו ולכל הנלווים ומסתופפים בצילו שוי"ר כט"ס מכתבו קבלתי אתמול, וראיתי באיזהו מקומן של שבחים, ובאיזהו מקומן הוא משיג עלי, יהיה איך שיהיה הוא לי או"נ ונאמנים עלי פצעי אוהב, וברך לקחתי וברך לו אשיבנו בעזה"י,

ואשיבו על ראשון ראשון כו' כיד השי"ת עלי ישכיל, ואיני אעשה סניגורין לדבריי, ואך ברית כרתי לאמת והאמת אהוב מכל ומה שישים השם בפי אותו אדבר.

היו לו בנים ובנות, ראה סימן ל"ג שכתב: מעיד אני עלי שו"א מעת שזיכני השי"ת להשתדך עם בני ובנותיי, הייתי מתנה עם המחוחות בתנאי קודם לתנאים, דמה שנהגו העולם אשר על יו"ט שבין התנאים והחתונה, שולחין אחרי החתן או אחרי הכלה מרכבה לבוא לבית המחוחות, שזה לא יזכר ולא יפקד, כי חייב אדם לטהר א"ע ברגל ולא כו', ופ"א נזדמן בבני הבכור שי' שבא המחוחות קודם יו"ט ברוב הפצרות שאעבור על מדותי שישלח מרכבה ואניח בני ליסע להכלה ולא הייתי יכול להפטר ממנו, אמרתי לו בזה"ל דעו כי העברתים אותי על דעתי וחוששני שלא תתחרטו באחרונה, ולבסוף בבוא בני שי' בחזרה לבסוף גילה את אזן אמו כי הכלה לא נשאה חן בעיניו והשידוך נמס כדונג וכשלג ואין להאריך בזה.

בשאלה ל"ג הערה ב' כתב: וכבר כתבתי במכתב לבן בתי נכדי יצחק אייזיק שי'.

בהשמטות שאלה קי"ג ס"ו כתב: ומרוב צער ויגון אשר בני מ' צבי הירש צריך לעמוד ליום עש"ק י"ב מרחשון ל'ב'ר'כ'ת' לפ"ק לפני הממשלה להפריזיף ושמא של החודש גרם להיות מר נפש ועשתונותי סעורים ודחופים קצרתי, והשי"ת ירחם, וזכות של אא"ז הגאון בעל סדה"ד יעמוד לו לימין צדקו שיהא נעזר אכיה"ר.

בשאלה כ"ח כתב: נשאלתי מבתי המשכלת והמלומדת החרדה והיראה לדברי השי"ת מרת הענא איידא שתחיו לאוי"ט. ובשאלה צ' כתב: במה שנסתפקתי הנה היא"צ שיש לי על אבי מו"ר הרב המופלג איש תם וישר ויראת ד' היה אוצרו מו"ה שמואל גרונם תנצב"ה, הוא ט' ניסן וכו'.

ובהערה ט"ז כתב: וקצרתי מאוד מפאת שאנכי כותב [זאת] בימי אבילותי על אמי מורתי יום א' פ' תרומה כ"ח שבט תרס"א ואך מחמת שלא יהיה דבר האבד [כתבתי] בקיצור נמרץ. בשאלה מ"ו כתב: וראיתי לאא"ז הגאון רשכבה"ג שר התורה רבינו בעל סדר הדורות. וכן בשאלה מ' אות ב' כתב: וכן מצאתי לאא"ז של בניי שי' בסדה"ד.

אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו, רבינו המחבר זצ"ל היה סופר מהיר וכתבא רבה, שכתב וסידר המון חידושים, כי מלבד ספרו באר אליעזר שהדפיס בחייו היו לו הרבה ספרים מסודרים לדפוס אשר נקבם בשמות. תחילה למקראי קודש, ספרו שו"ת מעשה דרוקח על חלק אורח חיים כדוגמת הספר הזה על חלק יורה דעה, והוא הזכירו הרבה פעמים בחיבור זה, ולדוגמא בריש סימן פ"א כתב: גם בחיבורי שו"ת מעשה דרוקח

חאו"ח (שילהי שאלה ק"א) וכו' עיי"ש, ואציין איזה פעמים שמביא מספרו מעשה דרוקח על חלק או"ח: בסוף שאלה י"א, בריש שאלה י"ד, שאלה כ"ד, שאלה כ"ז, שאלה כ"ח, שאלה ל"ב, סוף שאלה ל"ז, שאלה מ' אות א', ושם אות ב', ושם אות ד', סוף שאלה מ"א, שאלה מ"ד אות ז', סימן מ"ה אות ב', בריש שאלה ס"א, שאלה ע"ח, שאלה פ"ו אות ג'-ז', שאלה צ"ח אות א', שאלה ק"א אות ה', שאלה ק"ד, סוף שאלה ק"ז, שאלה קי"ג אות ג' ושאלה קי"ד.

עוד הזכיר את שאר חיבוריו אשר היו מסודרים לדפוס, כגון חיבורו הוד מלכות על ששה סדרי משנה, זכות אבות על מסכת אבות, אבי עזר על כללי הש"ס, הדרת מלך, חיבור עה"ת, חי' כת"י על הש"ס, חי' על הרמב"ם, רחובות הבאר. ולדוגמא אציין, בשאלה ה' אות ב' כתב: וע' בחיבורי הוד מלכות זבחים פ"ג מ"ד. בסוף שאלה כ' כתב: ומ"ש בחיבורי הוד מלכות בע"ז (פ"ד מ"י) בר"ב ד"ה ועלה מת כו' ע"ש. בשאלה מ' אות א' כתב: ועמ"ש בחיבורי הוד מלכות בעירובין (פ"ב מ"ו) ע"ש. בסוף שאלה נ"א כתב: ומ"ש בחיבורי הוד מלכות ב"ב (פ"ד מ"א). בהשמטות שאלה ס"א כתב: ועמ"ש בתשו' בחאו"ח (שאלה ג' ס"ס ט') ובחיבורי הוד מלכות עירובין (פ"ב מ"ד). בשאלה ס"א הערה ד' כתב: בחיבורי הוד מלכות ערלה (פ"א מ"ז) בתיו"ט ד"ה ר' יהושע. ובשאלה ק"א הערה א' כתב: ובחיבורי הוד מלכות תרומות פ"א מ"ב ובחיבורי אבי העזר כלל נ"ח סי' ג'. בשאלה ק"ג אות ג' כתב: ועמ"ש בחיבורי עה"ת (בראשית פ"א פסוק י"ח). בהערה א' בהקדמה כתב: ועמ"ש בחיבורי זכות אבות פ"א מ"ו. בהערה ח' שם כתב: ועמ"ש בחיבורי זכות אבות פ"ד מ"ט. ובשאלה כ"ז הערה א' : ועמ"ש בחיבורי זכות אבות פי"א מי"א ע"ש.

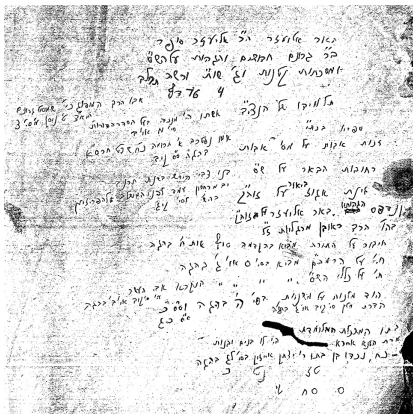
ובחיבורו באר אליעזר שבת קנו: ופאה פ"ג מ"א הזכיר את ספרו משנת דר"א על המשניות יע"ש. בסוף הקדמה כתב: וגם חיבורי הגדול כללי הש"ס אשר הוא טמיר ונעלם אצלי ושאר חיבורים. בשאלה כ"ז סוף אות ב': ובחיבורי כללי הש"ס (כלל כ"ו סי' ה' וסי' ז'). ובסוף שאלה כ"ח כתב: ויש לדחות עפמ"ש בחיבורי כללי הש"ס. בשאלה מ' אות א': ועמ"ש בעזה"י בחיבורי כללי הש"ס (כלל כ' סי' ב') בארוכה ועמ"ש בחיבורי הוד מלכות בעירובין (פ"ב מ"ו) ע"ש. בשאלה קי"ב הערה ו': ובחיבורי הדרת מלך סנהדרין מ"א. ובסוף שאלה נ"ג: וית' אי"ה בכללי הש"ס כשיחיינו השי"ת ברחמיו והוא שם (כלל כ"ו סי' ה' וכלל ל"ט סי' ח' וכלל ס') ע"ש. בשאלה ס' אות ג': ועמ"ש בחיבורי כללי הש"ס (כלל נ"ח ס"ס י"ד) ע"ש. ובהקדמה הערה י"ח: עמ"ש בחיבורי על כללי הש"ס כלל ו' בעזה"י. בשאלה קי"ב אות ד' כתב: ובחידושיי על הרמב"ם ז"ל שם בהלכות תשובה (פ"ח) כתבתי עוד ליישב. בשאלה קי"ב הערה י"ג: ובחידושי עה"ת ס"פ ויחי עי"ש, ובחיבורי זכות אבות פ"ג מ"ה ס"ו עי"ש. שאלה ה' אות ב': וכה"ג כתבתי בחידושיי כת"י לעירובין (ד' צ"ו ב') בתיבת כיפי. ובשאלה פ"ז כתב: ומבואר בחידושיי כת"י לזבחים שם. שאלה ק"ג

אות ד': ובחידושיי למגילה (ד' ז' ב') בכת"י כתבת. שאלה ק"ח אות ה' כתב: עפמ"ש בחידושיי כת"י לסנהדרין (ד' ע"ח א'). עוד שם: ובחידושיי כת"י לקידושין (ד' ל"ט) ביארתי. והביא הרבה פעמים חיבורו רחובות הבאר, לדוגמא בשאלה ס"ז אות ט': ועמ"ש בחיבורי באר אליעזר בחידושיי לקידושין (ד' ל"ט) וברחובות הבאר עיי"ש. בשאלה פ"א אות ה': ועמ"ש ברחובות הבאר לבאר אליעזר בחידושיי לברכות (ד' מ"ו). סוף שאלה קי"ד: מה שהקשה הש"ך משבת (ד' נ"ג ב') כבר כתבתי יישוב ע"ז ברחובות הבאר בחידושיי לר"ה (ד' י"ט) בעזה"י. בסוף שאלה כ"ד כתב: עמ"ש בחיבורי באר אליעזר בח' למנחות (ד' ו') וברחובות הבאר. שאלה מ"ב: היה נ"ל לומר עפמ"ש ברחובות הבאר בחידושיי לביצה (ד' כ"ה). בסוף שאלה נ"ג: ועמ"ש ברחובות הבאר לחיבורי באר אליעזר בחידושיי לע"ז (ד' ל"ב) בארוכה. ונראה שעשה הוספות לחיבורו באר אליעזר וקראם בשם רחובות הבאר. בסוף שאלה קי"ב: ותהי השלמת ספר זה יום א' ט"ז ימים לחודש שבט שנת ה' תרנ"א ליצירה, כה יזכני השי"ת להחל ולגמור שני חלקים הנותרים, תמו דברי הספר, וחסדיך השי"ת לא תמו, וציון תפדה לפ"ק.

ולמודעי לקוראים היקרים! כי כל ההערות למטה את כולם כתב הרב המחבר, ולרבות את לוח המפתחות בסוף הספר שגם הוא מעשה ידיו להתפאר, ואם כי יש חסרים בכמה מקומות שלא יכולנו לפענח הכת"י, גם תשובה א' סוף סי' ס"א חסר הסיום, בכל זה יש כאן אוצר גדול ונפלא של אלפי מראה מקומות והמצאות וראיות מחודשות מדברי התלמוד ומדרשי חז"ל וזוהר הקדוש כמו שיראה הקורא בעיניו.

וכל המסייעים להדפסת חיבור זה יתברכו ממעון הברכות ובברכת ברוך אשר יקים את ספר התורה הזאת, ה"ה הרב הגאון המפורסם **רבי מאיר מייסע שליט"א** דומ"ץ בעלזא

וומ"ס על אשר המציא את חומר הכת"י מעזבונו של חמיו מורי הגאון האדיר בנגלה ובנסתר צדיק באמונתו יחיה ה"ה הרב **אפרים פישל הערשקאוויטש זצלה"ה** אב"ד האליין ודומ"ץ קלויזנבורג. וכן יבורך ידידי עוז הגאון המפורסם **רבי שמואל שמעלקא קליין שליט"א** אב"ד צרור החיים סעליש על כל טירחתו שהעשיר אותנו בדיעותיו ובקיאותו כדי שיצא הספר כליל בהדרו, ועצתו אמונה, ובמיוחד אזכיר לשם ולתהלה את הרב **אברהם שמעון פריינד שליט"א** ממכון 'עלה זית' שעמד על המשמר ברוב כשרונו ומומחיותו ועשה

רשימות מוכ"י הגאון רבי אפרים פישל הערשקאוויטש זצלה"ה אודות הספר ומחברו

מלאכתו מלאכת שמים באמונה, יה"ר שזכות המחבר זצ"ל שביקש ברוב הפצרות שידפיסו את חיבוריו, יגן עליהם להתברך בכל מילי דמיטב בבני חיי ומזוני רויחי ולראות בישועתן של ישראל בביאת דוד מלכא משיחא בב"א.

ואחרון אחרון חביב יבורך, אורך ימים בימינה ובשמאלה עושר וכבוד הנדיב המרומם עושה צדקה וחסד והצנע לכת איש האשכולות המצויין בתוי"ש דרחים רבנן ואיהו גופיה צורבא מרבנן שלשלת היוחסין, **הרב יעקב שמעון בן מרים סלאווא שליט"א** ובני ביתו **מרת מרים בת אסתר לאה שתחי'**, שהוזילו זהב מכיסם ושילמו בעד כל הוצאות הספר מתחילתו ועד סופו, זכות המחבר תגן עליהם במרומים, לבקש לפני שוכן מעונים, כל פינות שאתם פונים, להשפיע רב ברכות דשנים ורעננים, ויתן לך מטל השמים, אושר עושר וכבוד בכפליים, נחת דקדושה, במדה גדושה, מכל צאצאיהם, בבריאות הגוף והנפש לאויוש"ט עדי נזכה לביאת גוא"צ בב"א.

וכפי פרושות לשמים בתפלה לעני כי יעטף ולפני ה' ישפוך שיחו שבזכות המחבר רבינו אליעזר בן רבי שמואל גרונם זצ"ל שיתן ויושפע עלינו אני וביתי הרבנית הצ' אסתר לאה בת פעריל שתליט"א חיים בריאים וקיימים, מזוני רויחי וסייעתא דשמיא, נחת מכל צאצאינו וצאצאי צאצאינו לאויוש"ט, ונזכה ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה, עדי נזכה כי פתאום יבא האדון להיכלו כבוד אומר כולו בב"א.

המצפה לישועת ה'

חיים שלמה בן גיטל אברהאם

בהרה"צ מהרצ"ד זלה"ה מבארדיטשוב

תוכן ענינים

הקדמה.....	א
שאלה א	דבר שו"ב אשר נתחייב שלא להעזיז כנגד הרב ועבר על כך..... בט
שאלה ב	בדין שחיטה לאור הלכה..... מג
שאלה ג	בדין פרכוס בעגלים אם הם כבהמה דקה או כבהמה גסה..... מו
שאלה ד	בדין פגימה בסכין שנמצאת אחר השחיטה וסרה בשפשוף חיד..... נג
שאלה ה	שור שנחבל מול ערפו מן העול עד שנתמסמס הבשר..... ס
שאלה ו	טבח שפתח ראשו של של כבש ופתאום ניתז עליו מים מהראש..... סד
שאלה ז	ריאה שנמצא בה קמטים ואבעבועות ונגלד קרום התחתון..... סה
שאלה ח	סירכא שעברה ע"י מיעוץ וראה שבצבעה בחלק אחר בריאה, אם תלינן להקל..... סט
שאלה ט	בדיקת בהמה בחייה אם היא טרפה..... עו
שאלה י	שלפוחית נפוחה אי חויא טריפה, ובדין מרה נפוחה..... עו
שאלה יא	בנולד ריעותא מחיים ואבדה..... פ
שאלה יב	כשגררו הדקין בסכין ואח"כ מצאו שם נקב אם תולין בסכין..... פד
שאלה יג	מחט שנמצאה בהמסס ונמצא בה נקב מבפנים..... פו
שאלה יד	ניץ שדרס תרנגולת ונמצא דם על צוארה..... פז
שאלה טו	בהמה שנדרסה ולא ידעינן אם זאב דרסה..... פט
שאלה טז	בהמה מעוברת שנדרסה אם נאסר הוולד, ובשהתה האם יב"ח אם נותר הוולד..... צ
שאלה יז	בהמה שאינה יכולה לעמוד ואמר העכו"ם שקפצה ועצמה ונפלה..... קא
שאלה יח	כלי נחושת, אם בולע דוקא כשהאור מהלכת תחתיו..... קב
שאלה יט	דברים הקשים לשכחה..... קד

שאלה כ	עוף חי שנפל לתערובת אם אוסר בנתינת טעם.....	קח
שאלה כא	(תרמ"ג) אווזא שלא נמלחה והונחה על התנור עם נוצות שעליה.....	קיד
שאלה כב	(תרי"ז) רגלים של אווזות שלא נמלחו ונמלגו בכלי ראשון.....	קטז
שאלה כג	בשר טריפה שהונח מעל"ע על בשר בשר מליח.....	קיט
שאלה כד	לישת עיסה בחלב או בשר, אופני האיסור וההיתר	
שאלה כה	דבר שאסור משום סכנה אם בטל בששים.....	קכד
שאלה כו	שתיית מים בשעת התקופה.....	קכו
שאלה כז	בדברי הט"ז שאין כח ביד חכמים לאסור דבר המפורש בתורה להיתר.....	קכח
שאלה כח	בדין גניבת דעת ולפני עור בנוי, ובירור כמה ענינים בדין לפני עור.....	קנה
שאלה כט	ברזל שננגב מבית תיפלתם - אם מותר לתלות עליו הפרוכת בארון הקודש.....	קעג
שאלה ל	אם מותר לזווג זיווגים לנכרים.....	קעה
שאלה לא	בדברי הרמ"א שאין לישא נשים אלא במילוי הלבנה.....	קעט

הלכות נדה

שאלה לב	מנין חמשת הימים, אם משעת הרגשה או מציאת הדם.....	קפג
שאלה לג	חומר איסור נדה בפנייה.....	קפה
שאלה לד	לסמוך על רופא עכו"ם בדבר הדם שאינו מן המקור.....	קפט
שאלה לה	ראיית כתם על הנייר.....	קצ
שאלה לו	כתם הנמצא בבגד שחלקו לבן וחלקו מנומר.....	קצב
שאלה לז	אם מותר להפיח הנוצות מאשתו כשהיא נדה, ואם היא מותרת להפיח ממנו.....	קצד
שאלה לח	אופן הספירה של ז' נקיים.....	קצו
שאלה לט	לראות מראה בלילה.....	קצט
שאלה מ	אם מותרת לטבול כשאין בעלה בעיר.....	רב

שאלה מא	המתנה בימי ליבונה ב' ימים בטעות, אם עולין לה לשבעה נקיים.....	ריד
שאלה מב	בענין הפסק טהרה בשבת ויו"ט - אי חיישין לצובע.....	רטו
שאלה מג	אשה שלאחר טבילתה ליבה נוקפה אולי היתה חציצה בין שיניה.....	ריט
שאלה מד	אשה ששכחה ליטול צפורניה מערב שבת וצריכה לטבול.....	רכג
שאלה מה	עוד בענין הנ"ל.....	רפח
שאלה מו	אשה היוצאת מן הטבילה שלא יפגע בה תחלה דבר טמא.....	רצו
שאלה מז	אופן עשיית מקוה בחמשכת המים מן המעיין.....	רצז
שאלה מח (א)	אשה שנהגה לטבול ב"פ ומסתפקת כעת אם טבילתה ה' היתה	
ראויה.....	רצט	

הלכות נדרים

שאלה מח (ב)	נדרה שלא תלבש בגדים ביו"ט, אם הצמידים בכלל.....	ש
שאלה מט	הנדר מין אם אסור ביין צמוקים.....	דש
שאלה נ	התרת נדר בג' הדיוטות במקום שיש מומחה.....	שה
שאלה נא	נדר שלא יתפלל בביתו"ד או ביה"ב אם רשאי להתפלל בבית המחובר	
לביהמ"ד.....	שח	
שאלה נב	להזכיר שם אביו כשמקדים לו תואר שבח.....	שי
שאלה נג	אם סובר כדעת החולק על אביו לא יזכיר שם אביו אלא שם החולק.....	שיג
שאלה נד	בצוואת אביו המת כנגד צוואת האם בחייה.....	שטז
שאלה נה	כשמזכירים ת"ח אם צריך לומר זכרונם לברכה.....	שכט
שאלה נו	חומר איסור ביזוי ת"ח.....	של

הלכות צדקה

שאלה נז	מעשר כספים וחיוב צדקה.....	שלב
שאלה נח	מי קודם לצדקה - קרוב ע"ה או ת"ח שאינו קרוב.....	שלד

שאלה נט	גמר בליבו לתת צדקה.....	שלו
שאלה ס	להחזיק ת"ח מנכסיו.....	שמג

הלכות מילה

שאלה סא	לאכול קודם המילה	
שאלה סב	ברכת להכניסו בבריתו של אאע"ה - כשאין לו אב	
שאלה סג	להימנע מליילך לברית מילה בשמזמנין אותו.....	שסא
שאלה סד	נאמנות האם על יום השמיני למילת בנה.....	שסח
שאלה סה	מילה בשבת לבן ישראלית הנולד מן הנכרי.....	ששא

הלכות גרים

שאלה סו	ללמוד עניני יהדות עם גוי הבא להתגייר.....	שעה
---------	---	-----

הלכות ספר תורה

שאלה סז	במצות כתיבת ספר תורה.....	תז
שאלה סח	מכירת ס"ת שקנה כדי לכתוב לו ס"ת, ובגדרי מעלין בקודש ואין מורידין ...	תזי
שאלה סט	יריעות של ספר תורה שנמחק בהן הכתב.....	תכא
שאלה ע	לישב על תיבה שיש בה ספרי קודש.....	תלג
שאלה עא	הכותב ס"ת בשותפות אם מקיים המצוה.....	תלד
שאלה עב	מצות כתיבת ס"ת בנשים.....	תמד
שאלה עג	כתיבת האותיות בעת סיום הס"ת.....	תנג
שאלה עד	ברכת שהחיינו בגמר כתיבת ס"ת.....	תנז
שאלה עה	תעשה ולא מן העשוי במזוזה.....	תעט
שאלה עו	מקום הנחת המזוזה כשחלל הפתח מובדל ממזוזות החדר.....	תפ
שאלה עז	חדר קטן שחוא פחות מדע"ד ופתוח לחדר גדול.....	תפב

שאלה עח	פדיון בשטר חוב ובמשכון.....	תפה
שאלה עט	נוסח הפדיון שהכהן אומר במאי בעית טפי וכו'.....	תפז
שאלה פ	טעם ברכת הפדיון בעל ולא בלמ"ד.....	תפח
שאלה פא	ישראל שנתן לכהן בכור בהמה ולא קיבלו והחזיקו הישראל עד שהומם ותובע מהכהן שכר החוצאות.....	תצ
שאלה פב	מנהג שפיכת המים מחמת מת.....	תקן
שאלה פג	להכין קברים מוכנים בזמן הדבר ר"ל.....	תקי
שאלה פד	חתן אוני אם מצטרף למניין.....	תקיג
שאלה פה	להתיר בשר הנשחט לסעודת חתן ונמצא בסכין פגימה אחר השחיטה.....	תקיו
שאלה פו	להודיע להאכל כשרואהו נוהג היתר בדברים האסורים לו.....	תקכא
שאלה פז	להוסיף שבחים בהספד על הנפטר.....	תקמח
שאלה פח	מהו ביקור והשכבה אצל המת.....	תקנב
שאלה פט	איך נוהגים אחר פטירת אדם כשר.....	תקסג
שאלה צ	לעשות השכבה לנפטר סמוך לרגל.....	תקסה
שאלה צא	אמירת קדיש על מאבד עצמו לדעת.....	תקעו
שאלה צב	לנוול אשה מעוברת שמתה כדי להוציא הוולד.....	תקצא
שאלה צג	להוליך המת לעיר אחרת כדי לקבורו שם.....	תקצג
שאלה צד	אם כהנים מוזהרין בטומאת שרץ ונבלה.....	תקצד
שאלה צה	איסור לועג לרש באשה וקטן.....	תקצז
שאלה צו	אבל תוך ג"י ראשונים לעשות מלאכה בפרהסיא כשאין לו מה יאכל.....	תקצט
שאלה צז	כתיבה בימי אבלו.....	תר
שאלה צח	לשחוט בימי אבלו.....	תרא
שאלה צט	אם אבל מותר להרהר בד"ת.....	תרז
שאלה ק	עוד בזה.....	תרטז
שאלה קא	עוד בענין הנ"ל, ואם אבילות דמת כמו אבילות דט"ב, ואם מבטלין ת"ת	
	לעשיית מצוה.....	תרכז

שאלה קב	בדין עשיית חופה בביה"ב [והערה לזה מדברי הרמ"א באבל תוך יב"ח]	תרמה
שאלה קג	בימי אבילותו אם רשאי לומר פסוקי שמחה בהבדלה	תרמוז
שאלה קד	כשאינן לאבל מגיין בביתו אם יכול ללכת לביה"ב	תרסא
שאלה קה	ביודע שאביו רשע אם יאמר קדיש רק י"א חודש	תרסח
שאלה קו	שמועה רחוקה וקרובה אי מגיין מיום המיתה או מיום הקבורה	תרסט
שאלה קז	בספק אם מת ביום או בלילה שלאחריו – לענין קדיש ותענית	תרעא
שאלה קח	קטן בשעת קבורה והגדיל – אם בטל ממנו כל דיני אבילות	תרעז
שאלה קט	אמירת קדיש ע"י הבת	תרפט
שאלה קי	אם אבל יכול למחול קדיש או תפילה לאבל אחר	תרצא
שאלה קיא	בדברי המג"א באופן חלוקת הימים לאמירת הקדיש	תרצה
שאלה קיב	ביאור ענין תחיית המתים לעת"ל, ובאיזה גוף יעמדו המתים	תרצו
שאלה קיג	בענין עגונה שהלך בעלה ואח"כ נמצא איש מת ביער	תשיב
שאלה קיד	בדין המתנת צ' יום אחר שהתירו העגונה לינשא	תשלא
שאלה קטו	תשובת הנצי"ב על דבר העגונה הנ"ל	תשמז
שאלה קטז	תשובת בעל הבאר היטב על דבר העגונה הנ"ל	תשנט
השמטות	תשעד	
לוח המפתחות	תתא	

תוכן מפורט

הקדמה.....א

שאלה א בדבר שו"ב אשר נתחייב שלא להעזיז כנגד הרב ועבר על כךכט

א. בדין המתחייב בכתב בלא ידיעת הכתוב • כט | בדבר טענת השו"ב שהרב פרץ גדר תחילה • ל | אם מה דפרץ גדר תחילה פוטרו משבועתו • לא | ב. אם שחיטתו פסולה מכאן ולהבא מדין מומר • לא | אם להלכה מומר לדבר אחד בעי בדיקת סכין • לב | ג. מה שכבר שחט אם נאסר הבשר והכלים • לג | החשוד לקלקל בשחיטה אם מועיל לבדוק הסכין • לד | טעם לאסור הבשר כיון שנפסל לעדות • לה | אם יש לפסלו כיון דמועד לעבור על דבר חמור • לו | ד. המבזה ת"ח אם הוא בגדר אפיקורס ששחיטתו כשחיטת עכו"ם • לו | אם מומר לדבר אחד הוא בכלל אפיקורס • לח | ה. בדין הנשבע על דעת חבירו משום הטבה • לט | בחומרא דתקיעת כף משבועה • מ | אם בנידון דידן חשיב כדבר מצוה להשקיט המחלוקת • מא | ו. במה שאמר שאם יעבור על שבועתו אינו יהודי - אי בעי התרה • מב

שאלה ב בדין שחיטה לאור הלבנה.....מג

שחיטה לכתחילה לאור הלבנה • מג | תמיהה בראיית הפרי חדש להתיר • מג | ראייה מהא דאין מברכים במוצאי שבת על אור הלבנה • מד | ראייה מדסמכין על אור הלבנה בהכרת המת ובבדיקת דם נדה • מה | העולה לדינא בשחיטה לאור הלבנה • מו

שאלה ג בדין פרכוס בעגלים אם הם כבהמה דקה או כבהמה גסה.....מו

א. ראייה דעגל הוי כפרה מדלא אמרינן ביה הואיל ואישתני אישתני • מז | רק לענין קרבן אינו קרוי שור • מח | יש לדחות הראיה דמכל מקום לא חשיב אישתני כל כך • מח | ב. ביאור הספק בדין פרכוס בעגלים • מט | ג. ספק הגמ' בעריפת עז אי מטמא בבית הבליעה דלאו מינא דעגלא • נ | אם יש לחלק בין דין דרוסה לדין פרכוס • נא | עוד ראיות דדין עגל לענין פרכוס כבהמה דקה • נב

שאלה ד בדין פגימה בסכין שנמצאת אחר השחיטה וסרה בשפשוף חיד.....נג

א. ראייה מאיסור השחזת הסכין במשחזת ביו"ט - דפגימה העוברת ביד אינה פגימה • נג | ב. בשיעור פגימת סכין אם פוסל אפילו בכל שהוא • נה | אם יש להתיר השחיטה מחמת חזקה דהיה בלא פגימה • נו | ג. לשון המכתב להתיר בזה • נו | הנראה להתיר בזה משום מה שנתבאר לעיל • נז | ד. עוד טעם להתיר דסמכין על הסוברים דשיעור פגימה כדי חגירת ציפורן • נז | אם יש לפסוק כיחיד במקום רבים במה שלא מצינו בש"ס • נח | דחז"ל התנו באיסורין שלהם שיוכלו לסמוך על היחיד בשעת הדחק • נט

שאלה ה שור שנחבל מול ערפו מן העול עד שנתמסמס הבשר.....ס

א. אם יש טרפות בגיד הצואר כמו בסימנים • ס | ב. חילוק בין גיד הצואר לחוט השדרה • סא | ג. חילוק בין מסמוס לנחתך • סג

שאלה ו טבח שפתח ראשו של של כבש ופתאום ניתז עליו מים מהראש **סד**
נמצאו מים בקרום של מוח, וכשיש ספק בזה • **סד** | אם מהני בדיקת המוח שהוא שלם • **סה**

שאלה ז ריאה שנמצא בה קמטים ואבעבועות ונגלד קרום התחתון **סה**
בדין נגלד בקרום התחתון • **סה** | צירוף צלקת לתרתי לריעותא • **סז** | מדוע לא נזכר בש"ס
ופוסקים נגלד התחתון • **סז**

שאלה ח סירכא שעברה ע"י מיעוץ וראה שבצבצה בחלק אחר בריאה, אם תלין
להקל **סט**
א. תליה להקל במקום שיש ריעותא • **סט** | ב. מקור דין תרתי לריעותא, ואימתי אמרינן ליה • **ע** |
ג. הטעם בתרתי לריעותא משום דתרי קולי לא מקילינן • **עא** | ד. כשעברה הסרכא במשמוש
יש להקל במה שמצא בריחוק מקום • **עג** | ה. כשהרגיש סירכא ואח"כ לא נמצאה ואבדה אם
יש לתלות ולהכשיר • **עד**

שאלה ט בדיקת בהמה בחייה אם היא טריפה **עו**
שאלה י שלפוחית נפוחה אי חויא טריפה, ובדין מרה נפוחה **עז**
מרה נפוחה אי חויא טריפה • **עז** | שלפוחית נפוחה אי חויא טריפה • **עז** | שאין להוסיף על הטריפות
שנמנו במפורש • **עח**

שאלה יא בנוולד ריעותא מחיים ואבדה **פ**
בנוולד ריעותא מחיים אם יש לאסור • **פ** | בנאבד יש לאסור כשאין הפסד מרובה • **פא** | חיוב
בדיקה כשלא חזינן ריעותא • **פא** | אם כיס השתן הוא בכלל שלפוחית • **פג** | באבדה
שלפוחית • **פג** | לפי זה יש להתיר בהפסד מרובה • **פד**

שאלה יב כשגורו הרקין בסכין ואח"כ מצאו שם נקב אם תולין בסכין **פר**
תולין בדבר המצוי בין להקל ובין להחמיר • **פה** | במקום שכבר יצאה מחזקת כשרות שמצאו
בועה • **פה**

שאלה יג מחט שנמצאה בהמסס ונמצא בה נקב מבפנים **פו**
מחלוקת רש"י ותוס' בנקב שלא נראה לחוץ בהמסס • **פו** | חילוק אם הבשר עצמו שלם
ויפה • **פז**

שאלה יד נין שדרס תרנגולת ונמצא דם על צוארה **פז**
אם נץ יש לו דריסה בעוף הגדול ממנו • **פז** | בדם על צוארה אין להקל ע"י בדיקת שיהפוך
הושט • **פח** | למכרה לעכו"ם • **פח**

שאלה טו בהמה שנדרסה ולא ידעינן אם זאב דרסה **פט**
דרוסת הזאב בבהמה גסה • **פט** | כשיש ספק אם היא חיה הדורסת • **פט** | למכרה לעכו"ם
ולאכילה • **צ**

הקדמה

א

אמר אליעזר הנה זה כתשע עשרה שנה הוצאתי לאור בישע אלקים את חיבורי באר אליעזר מעט הכמות ורב האיכות, והוא מעט מן המעט מחידושי אשר נשארו אצלי בכת"י, והוא מפאת הוצאת הדפוס וכמ"ש בארוכה שם בהפתיחה (אות ט"ו) עוד בטעם הדבר עיי"ש, משום דהעיקר אצלי ללון בעומקה של הלכה ולאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא עומק הדין ומיצוי ההלכה שהוא העיקר, ותמכתי יסודותי שם על רבותינו בב"ר (פס"ו) ויק"ר (רפ"א) ובסדר נשא רבה (רפ"ח) עיי"ש במה שאמרו והמשילו את התלמוד לדגן ואגדה לתירוש, ופרש"י ז"ל ורוב דגן זה התלמוד שהוא עיקר, ע"כ, ובספרי פ' עקב (שלהי פיסקא מ"ח) ע"פ כי לא על הלחם לבדו כו' זו מדרש, כי על כל מוצא כו' אלו הלכות ואגדות, ובתד"א ח"ב (פי"ג) וז"ל, ויסתכל האדם בעצמו שד"ת משולים בלחם ובמים, וכי מה ענין תורה אצל לחם ומים אלא ללמדך שכשם שא"א לו לאדם להיות בלא לחם ומים אפילו יום א', כך א"א לו לאדם להיות בלא תורה אפי' שעה אחת שנא' לא ימוש כו' והיין הוא נותן קורת רוח אל הזקנים ומשמח את לבו ונותנין קורת רוח למי שעמל בהן, עכ"ל, וכ"ה בספרי שם.

והוא הדברים שמכוונים ומתאימים את דברינו שם בעזהש"י דרך לאחר שמילא כריסו בש"ס ופוסקים אז טוב ג"כ ללמוד האגדות אבל לא לבלות ימים ע"ז, דהעיקר הוא ההלכות וכדאי' בסוטה (ד' מ' א') ר' אבהו ור' חייא בר אבא איקלעו לההוא אתרא ר"א דרש באגדתא, ר"ח ב"א דרש בשמעתא שבקוה כ"ע לרחב"א ואזיל לגבי ר"א חלש דעתא, א"ל אמשול לך משל למהד"ד לשני בנ"א א' מוכר אבנים טובות וא' מוכר מיני סידקית על מי קופצין לא על זה שמוכר מיני סידקית, ופרש"י ז"ל שמעתתא, הלכות דינין ואיסור וטהרות, סידקית כלי מלאכת נשים ועניינים כגון פלכים מחטין וצינוריו, לא על מוכר סידקית, בתמיה מתוך שדמיהם קלים יש להם קונים הרבה, ולהפיס דעתו הוא אומר, עכ"ל.

ובסנהדרין (ד' מ"ב א') ע"פ (משלי כ"ד ו') כי בתחבולות תעשה לך מלחמה, א"ר אחא בר חנינא א"ר אסי א"ר יוחנן במי אתה מוצא מלחמתה של תורה במי שיש בידו חבילות של משנה, קרי רב יוסף אנפשיה ורב תבואות בכח שור, ופרש"י ז"ל מלחמתה של תורה הוריותיה ולעמוד על בוריה על עיקרה, לא כאדם המפולפל ומחודד ובעל סברא ולא למד משניות וברייתות הרבה כי מהיכן יתגלה הסוד, אלא בבעל משניות הרבה כו' ע"כ,

והוא כדאי' בזבחים (ד' צ"ו ב') ברב יצחק בר יהודה דשבקי' לרמי בר חמא ואזיל ללמוד קמי' דרב ששת יומא חד פגע בי' רמי ב"ח לר"י כו' א"ל כו' מר כי בעינא מלתא פשוט לי מסברא כי אשכחנא מתניתא פרכא לה, ר"ש כי בעינא מלתא מיני' פשוט לו ממתניתא דכי נמי משכחת מתניתא ופרכא מתניתא ומתניתא היא, ופרש"י ז"ל שמשניות סדורות בפיו כדאמרינן בעירובין (ד' ס"ז א') רב חסדא מרתען שיפוותי' ממתניתא דרב ששת כו' ע"כ, וכן בבכורות (ד' נ"ב ב') קרי רב חמא עלי' דר"ש טובה חכמה עם נחלה, ופרש"י ז"ל טוב טעם חכמת חריפות האמורה עם נחלת הברייתות שהיה ר"ש בעל ברייתות כו', והתוס' שם הביאו הך דעירובין הנ"ל.

ובמכות (ד' י' א') ע"פ ומי אוהב בהמון לא תבואה למי נאה ללמוד בהמון מי שכל התבואה שלו ופרש"י ז"ל שבקי במקרא במשנה בהלכות ובאגדות ע"כ. ועי' ב"ב (ד' קמ"ב ב') ובירושלמי הוריות (ספ"ג) דרש ר' שמואל ברי' דר' יוסי בר בון חכם בעיניו איש עשיר זה בעל התלמוד, ודל מבין שיחקרנו זה בעל אגדה. עוד אי' שם ר' יוחנן אמר תלמוד קודם למשנה כו' מים בזול ויין ביוקר, איפשר לעולם לחיות בלא יין א"א לעולם לחיות בלי מים, אבל באגדה מצינו לריב"ל בירושלמי שבת (פט"ז סוף הלכה א') דאמר אנא מן יומי לא איסתכלית בספרא דאגדתא, וכ"ה במס' סופרים (פט"ז הלכה י"ד) ובשו"ט (סי' כ"ב) ואמטו להכי משול ההלכות ללחם, ומה שקרי רב יוסף אנפשי' ורב תבואות בכח שור, משום דכבר ידוע דרב יוסף הוא סיני, ופרש"י ז"ל בברכות (ד' ס"ד א') שהיה בקי בברייתות הרבה, ובע"ז (ד' ה' ב') אי' תד"א לעולם ישים אדם עצמו על ד"ת כשור לעול וכחמור למשאוי.

והאי לעולם כו' הוא עפמ"ש רבינו הגדול הרמב"ם ז"ל בהלכות ת"ת (פ"א הלכה ח') וז"ל, כל איש מישראל חייב בת"ת בין עני ובין עשיר בין שלם בגופו בין בעל יסורין, בין בחור בין שהיה זקן גדול שתשש כוחו כו' ע"כ, וכ"ה בטוש"ע יו"ד (רס"י רמ"ו) וזהו שכלל בדרך כלל לעולם ישים כו', ובתד"א ח"א (פ"ב) אי' בזה"ל, אשרי אדם השם עצמו כשור לעול וכחמור למשא כו' אשרי אדם שמשחק (מלה"כ שנא' ושחקת ממנה הדק) ויושב וחורש בהם כבהמה שחורשת בשדה כו', ע"כ.

עוד אי' שם בח"ב (פ"א) משום דבי אליהו אמרו לעולם יהא אדם כשור כו' וכבהמה שחורשת בבקעה ובשדה כך יהא אדם עוסק וחורש בד"ת בכ"י תמיד כו', וכ"ה שם (פט"ו), ובח"א (סכ"ב) אי' לא זכה האיש לד"ת אא"כ מוסר נפשו למיתה עליה לכבוד שמים כשור הזה שמכוין אותו לעול והוא מוסר עצמו על כבוד בעליו לעובדו שנא' (משלי י"ד) ורב תבואות בכח שור, מה הבריות אומרים שרוב תבואות של תורה בכח השור ע"כ, ופי' המפרש אם הוא עמל ויגע בתורה כמו השור בכל כחו, ועי' ספ"א דב"ק (ד' י"ז א') ובתנחומא בראשית (ס"ס א'), וזהו שקרא ר"י אנפשי' ורב תבואות בכח שור והוא מבואר.

ב

וכבר כתבו התוס' רפ"א דהוריות (ד' ב' א') בד"ה הכא כו' בשם הירושלמי וז"ל, כי התלמוד ודברי האמוראין עיקר כדאי' בירושלמי ריש פאה אין למדין לא מהלכות ולא מהאגדות ולא מן התוספתא אלא מפי התלמוד, ע"כ, והנה מ"ש מריש פאה ט"ס הוא שכ"ה שם (פ"ב הלכה ה') וכ"ה בתיו"ט בברכות (פ"ה מ"ג) עיי"ש, וכ"ה בירושלמי חגיגה (פ"א סוף הלכה ח') ר' זעירה בשם שמואל אין מורין לא מן ההלכות ולא מן האגדות ולא מן התוספות אלא מן התלמוד ע"כ, הרי חזינן מכ"ז אשר התלמוד הקדוש שלנו הוא העיקר ועליו תלוי חיותינו כמו על הלחם.

ג

ואף שמצינו להרבה מהראשונים שלמדו כמה וכמה הלכות מדברי אגדה, עמ"ש התוס' בברכות (ד' מ"ח א') בד"ה ולית הלכתא שתמהו על הך דריב"ל דקאמר אליביה דקטן מצטרף אף לתפילה מהך אגדה דב"ר (פ' צ"א) דלתפילה אין מצטרפין, ור"ת אמר שאין הלכה כן לפי שחולק על הגמרא שלנו עיי"ש, וכבר כתבו התו' שם (ד' ל"ט א') בד"ה בצר דהיכא דבבלי חולק על הירושלמי אין הלכה כהירושלמי, עכ"פ הרי חזינן דלמדין מדברי אגדה.

ועי' ברא"ש ברכות (פ"ד ס"ס כ"ב) מה שיליף ממדרש עיי"ש, ובתוס' כתובות (ד' ג' ב') בד"ה ולדרוש כו' כתבו בשם ר"ת בבית ישראל שהמירה ובא עליה נכרי שמותרת לנכרי כשיתגייר דלא שייך למימר א' לבעל וא' לבעל בביאת מצרי דהוא כביאת בהמה, ואין נראה לריב"ם והוכיח ממגילה (ד' ט"ו א') כאשר אבדתי מבית אבא אבדתי ממך אלמא לגבי בעלה לא חשיבא בעילת מצרי כביאת בהמה וה"ה לבעל עיי"ש, ועי' בב"ש בשו"ע אה"ע (סי' קע"ח סק"ד) שהביא בשם המהרי"ק בתשובה שפסק באשת איש שזנתה משום הצלת רבים ששפיר עבדה מ"מ אסורה לבעלה, וה"ר מאסתר הג"ל כשם כו'.

[ולכאורה הייתי תניא דמסייע מתרגום יב"ע בפ' שלח (ט"ו, ל"ב) ע"פ ויהיו בני' במדבר וימצאו איש מקושש עצים כו' וז"ל, והוּו בני' שריהן במדבר' גזירת שבתא אשתמודע להון, ברם קנסא דשבתא לא אשתמודע להון, קם גברא מדבית יוסף אמר במימר' איזיל ואתלוש קיסין ביומא דשבתא ויחמון ית סהדיא ויתינון למשה ומשה יתבע אולפן מן קדם ד' וידון יתי, ובכן ישתמודע קנסא לכל בית ישראל כו', עכ"ל, וכ"כ התוס' ב"ב ד' קי"ט, ב' בד"ה אפילו כו' בשם מדרש, הרי שהמקושש לא עשה בחילולו את השבת אלא בכדי שכל בית ישראל ידעו את העונש של מחלל שבת והוא דומיא דהצלת רבים, ומ"מ חרץ השי"ת את דינו בסקילה, ויש לדחות עפמ"ד בסנהדרין (ד' מ"א א') דבי ר'

שאלה א

בדבר שו"ב אשר נתחייב שלא להעזיז כנגד הרב ועבר על כך

כתוב הדר בזה"ל, וגם הרב לא יחפש עלילות דברים על השו"ב, ע"כ. והנה במה שלא אכל הרב משחיטתו אחרי הכתב הנז', הוא הוא העלילה אשר חפש עליו וממילא הוא פטור מכל הנכתב בכתב, ומר איהו ניהו רבה פתח בכח קצת דהיתרא בהאי שו"ב, ואנכי בעניותי אכתוב מה שנלפע"ד בזה עפ"י דין תורה ומן השמים יעזרונו.

א

בדין המתחייב בכתב בלא ידיעת הכתוב ומתחילה אשיב על חלומותיו של השו"ב ודבריו וטענותיו אשר הבל הוא ואין בו ממש. הנה מה שטען שלא היה יודע כו', להדיא כ' מרן הבית יוסף בטור חו"מ (סי' ס"ח ס"ק ט') בשם תשובה להרמב"ן ז"ל והובא לפסק הלכה שם בשו"ע (סי' מ"ה ס"ג) הודאה בחת"י והשטר בגופן של עכו"ם, והדבר ברור שא"י לקרות, ויש עדים שחתם עד שלא קראו, מ"מ מתחייב הוא בכל מ"ש בו, ע"כ. וכ"ה שם (סי' ס"א ס"ג) בשם הרשב"א במי שטען על כתובת אשתו שהיה ע"ה ולא הבין כשקרא החזן הכתובה והתנאים אין שומעין לו, וה"ה בשאר דקדוקים שיש לדקדק מן

בעזה"י מוצאי מנוחה כ"ט תמוז א' דברים תרמ"ה לפ"ק פה זאסלאוו

לכבוד ידיד ד' וידנ"פ עוז הרב המאה"ג חריף ובקי חרוץ מפורסם יקר הערך ורב תבונות איהו ניהו מוה"ר שלמה מרדכי שי' האבד"ק ראדישקאוויץ.

ע"ד נידון השו"ב, אשר ישב על מדין מעכת"ר עם כבוד בן דודי ש"ב הרב הג' המפורסם בישראל מוה"ר אלעזר לובטשער [וכעת זצללה"ה], ועם כבוד הרב הגדול מוה"ר יודא לייב שי' האבד"ק מלאדעצנא, ע"ד אשר נתן השו"ב ת"כ בפועל וגם חתם א"ע בכת"י אשר לא יעזיז פניו דבר או חצי דבר מול הרב דמחנו הן ע"י עצמו והן ע"י גירי דילי', הן בפניו והן שלא בפניו כו', ותמיד יעמוד לפני הרב עם סכיניו ובאם שיעבור על דבר א' מן הדברים המפורשים בזה אזי שחיטתו אסורה, ובפירוש נאמר בהכתב אשר דת"נ להרב נתונה, והנה נתוודע להרב שעבר על הכתב מהחל ועד כלה, ומ"מ הושיב הרב בי"ד של שלשה איהו ניהו מר והרבנים הנז' לעשות בירור ולחקור מהו דינו של השו"ב הנז'.

והנה השו"ב טוען שלא היה יודע מה היה כתוב בהכתב ועל מה חתם א"ע, וחוזר וטוען שבכלות הכתב

השטר, ולא אמרינן דהאי גברא לא דקדק כ"כ, ע"כ.

והוא עפמ"ש הרמ"א שם (סי' ס"ח ס"ב) בשם ת' הרשב"א דהרי גמר בדעתו להתחייב ולכן חתם א"ע, ובודאי קראוהו לפניו והאמין לקורא ההוא, ע"כ, וביבמות (ד' צ"א ב') אמרינן איבעי לה לאקרויי לגיטא, ופרש"י ז"ל (ד"ה לאקרויה) לפני חכם, ע"כ, וע' בהג"א בגיטין (פ"ב רס"י י"ב) ובשו"ע אה"ע (רס"י קל"ה) ובמ"ש הש"ך ליו"ד (סי' רל"ב ס"ק כ"ח) על דברתו של הסמ"ע בחו"מ (סי' ע"ג ס"ק ח"י) עיי"ש, ועמ"ש בעזה"י בחאו"ח (שאלה ס"ג סי' י"ג) ואכמ"ל, וא"כ לפי"ז אי"צ לפנים שהשו"ב עבר על שבועתו מיקרי, וזה אי"צ לפנים ופשוט הוא ומרוב פשיטתו לא ניתן להכתב.

בדבר טענת השו"ב שהרב פרץ גדר תחילה

ומה שטען השו"ב על מ"ש בכתב בזה"ל וגם הרב לא יחפש עלילות על השו"ב כו', והנה שתי תשובות בדבר, א' וכי היה כתוב בכתב ובתנאי שלא יחפש הרב כו', אז אפילו אם נאמר דמה שלא אכל הרב משחיטתו ונתאר זה שם עלילה, [וא"י אם זה מיקרי עלילה אשר ע"ז היה מטרת הכתב, ומה ענין שמיטה אצל הר סיני].

ואם לו יהא שנאמר כן אולי דיש להצדיק דברי השו"ב קצת, משום דיש לדמות למ"ש מרן הבי"ו בטיו"ד (סי' רל"ו) וז"ל, כ' ר"י בשם המפרשים שנים שנשבעו

לעשות דבר א' ועבר א' מהם על השבועה, השני פטור ואי"צ היתר על השבועה, וה"ר לדבר מפ"ג דסוטה, ע"כ. ועמ"ש עה"ג יו"ד שלו בט"ז ליו"ד (סי' רל"ו ס"ק י"ג), עיי"ש, והראיה הוא משם (ד"י ריש ע"א) וכמ"ש בדרכי משה שם (אות ד') גבי שמשון שהרג את הפלשתים, א"ר חייא בר אבא הוחלה שבועתו של אבימלך דכתיב אם תשקור לי כו', ופרש"י (ד"ה הוחלה) הוחלה נתבטלה, לפי שהפלשתים עברו על השבועה תחלה, עכ"ל.

והנאון מוהרל"ח בהגהותיו (סי' רל"ו ס"ק א') כ' שהר"י לא ה"ר זו, וטעמו משום דבגמ' ליתא כן אך רש"י פי' כן, אלא ה"ר המפורשת יותר ממדרש תהילים (סי' ס') עה"פ (פ"ס פ"ב) בהצותו כו', שהיו הארמים מראים לדוד כריתות הברית שכרת לבן עם יעקב, והשיב להם שבימי בלעם פרצו גדר שנאמר מן ארם כו', ע"כ. ולפלא דמה לו אצל אגדה שבתהלים, כלך מדברותיך אצל מדרש ב"ר סדר ויצא (ס"פ ע"ד) וז"ל, באותו שעה לא נהג דוד כבוד מלכות בעצמו כו' ונתעטף בטליתו והלך לו אצל סנהדרין, אמר להם רבתי כו' שלחתי את יואב לארם נהרים ולארם צובה ופגע באדומיים והוציאו לו אפיסטולו שלהן, רב לכם והלא הם פרצו את הגדר תחילה כו', עיי"ש, והובא ג"כ בתוס' ב"ק (ד' ל"ח א') בד"ה נשא כו', עיי"ש, וכ"ה במדרש תנחומא פ' דברים (סי' ג'). וא"כ אם היה כתוב בכתב ותנאי כו', וא"כ אם היה הרב המתחיל לפרוץ

גדר, שוב היה טענתו של השו"ב קצת טענה, והיה השו"ב ג"כ פטור, אבל בהכתב לא היה כתוב ובתנאי.

וכה"ג תמה אדונינו אבי התעודה הרמב"ן ז"ל בס' המצות (בתוס' מל"ת בסופו) על רבינו הגדול הרמב"ם ז"ל, על מ"ש בס' השרשים (שורש ג') שאין למנות אל תצר את מואב וכן האזהרה שבבני עמון דכתיב אל תצורם כו' בל"ת, משום שהם מצות שלא ניתנה רק לשעה ולא לדורות, וע"ז טען הרמב"ן מהמדרשים הנ"ל דלא השיב דוד וסנהדרין ליואב שאין המצות ההן לדורות, אלא באו בטענות שהם פרצו הגדר תחלה ש"מ שהוא מצוה לדורות. שוב כ' הרמב"ן ומ"מ צ"ע אם נסכים שנאמרו לדורות, היאך אבדו זכותם בשביל שפרצו הגדר תחילה, והלא לא נאמרה בתורה בתנאי, אלא מצות מוחלטת לדורות, וכ' דהיתר פרצת הגדר תחילה לא היה מהני כ"א להלחם בהם, ולא להתיר ליקח ארצם מידם, עיי"ש. ועמ"ש הרמב"ן ז"ל בפ"י החומש פ' תולדות (כו', כ"ט) ע"פ אם תעשה עמנו כו', עיי"ש. א"כ ה"ה והן הדברים בנד"ד מכיון שלא נכתב בכתב על תנאי לא איכפת לן מה שהרב לא אכל משחיטתו, ומ"ש הרב לא יחפש כו' הוא לשופרא דשטרי והכתב נכתב אי אליבא דאמת הוא עלילה, וז"פ.

אם מה דפרץ גדר תחילה פוטרו משבועתו ובגוף הדין שהביא מרן הבי"ו בטי"ד (סי' רל"ו) בשם ר"י שהבאתי לעיל מזה

להצדיק את השו"ב, לכאורה אם אמת היה נכון הדבר כמו שטען, אגוף הדין של הר"י הנז' לכאורה צ"ע לפע"ד מהירושלמי שהביא הרמב"ן בססה"מ והוא בירושלמי ר"ה (פ"א הלכה א') ע"פ והימים אשר מלך דוד כו', א"ל הקב"ה אני אמרתי אל תתגר בם ואתה התגרת בם, חייך שאינן נתונים לך, ע"כ, הרי עם כל ההיתר שלומד בסנהדרין מצד שפרצו הגדר תחילה עם כ"ז נענש עליהם. הרי להירושלמי מה שפרצו הגדר תחלה אין זו טענה, וא"כ ה"ה בנידון דהר"י מ"ש מרן הב"י בשמו לענין שבועה נימא ג"כ דכוותי' שהרי הירושלמי מתנגד להמדרש הנז', ואולי מחמת זה למד מהך דפ"ק דסוטה, ואולם בנ"ד אין אנו צריכין לכ"ז וכמ"ש.

ב' אימתי פסק הרב מלאכול משחיטתו כשנתוודע לו שעבר על שבועתו, וא"כ איך אפשר לו להרב שיאכל בשר תמותות ח"ו? אתמהא, וז"ב ופשוט.

ב

אם שחיטתו פסולה מכאן ולהבא מדין מומר ועתה אבוא נבוא לבאר מה משפט של הנער איהו השו"ב עפ"י ד"ת מכאן ולהבא, ומה נעשה ביום שידובר בו בענין שחיטתו מכאן ולהבא. והנה רבינו הגדול הרמב"ם ז"ל בהלכות שחיטה (פ"ד הלכה י"ד) כ' וז"ל, ישראל מומר לעבירה מן העבירות שהיה מומחה ה"ז שוחט לכתחילה, וצריך ישראל כשר לבדוק את הסכין ואח"כ יתננה למומר זה לשחוט בה